

GENERICKI NAZIVI

ELEKTRONSKIH UREĐAJA U NEKIM EVROPSKIM JEZICIMA: UPOREDNA ANALIZA ADAPTACIJE ENGLESKIH UZORA¹

1. UVOD

Pojavom novih elektronskih uređaja koji nose izvorno engleske nazive u poslednjih dvadesetak i više godina dolazi do naglog prodora leksema engleskog jezika iz ove oblasti u ostale jezike. Kao i u drugim registrima, i u ovom slučaju dolazi do preuzimanja naziva bez sistematskog i doslednog sprovođenja adaptacionih pravila, što za posledicu ima šarolik i nesistematizovan korpus novih anglicizama u jeziku primaocu. Ovako stihijski preuzimani nazivi neretko ostaju i opstaju u jeziku primaocu kao dve ili više leksema sa istim značenjem, nastalih podvrgavanjem jedne iste lekseme iz engleskog jezika različitim postupcima adaptacije. U zavisnosti od stepena otvorenosti prema primanju stranih uzora, različiti jezici u različitoj meri koriste raspoložive postupke adaptacije.

Ovaj rad bavi se analizom postupaka adaptacije naziva elektronskih uređaja iz engleskog jezika u sledećih deset evropskih jezika: nemačkom, holandskom, francuskom, španskom, italijanskom, ruskom, poljskom, češkom, mađarskom i srpskom. Nabrojani jezici odabrani su tako da predstavljaju uravnoteženu sliku evropskog jezičkog prostora – od germanskih jezika zastupljeni su: nemački, holandski i, naravno, engleski kao polazni; od romanskih: francuski, španski i italijanski; od slovenskih: ruski, poljski, češki i srpski, te mađarski kao predstavnik ugro-finske porodice jezika.

U cilju postizanja reprezentativnosti uzorka, nazivi elektronskih uređaja birani su tako da budu što raznolikiji: audio- i video-uređaji, pomoćni i prenosni uređaji, računarska tehnika, itd. Nazivi uređaja na jedanaest jezika prikupljeni su pretraživanjem interneta, s lokalnih veb-sajtova vodećih svetskih proizvođača (navedeni prema količini pronađenih informacija, to su: Panasonic, Samsung, JVC, LG, Sony, Philips, Toshiba, Grundig i Sanyo), a zatim su, po potrebi, proveravani u jednojezičnim i dvojezičnim, opštim i terminološkim, rečnicima.

Cilj analize bio je da se utvrde postupci koji se u posmatranim jezicima primenjuju prilikom adaptacije engleskih uzora i, na osnovu toga, stepen podložnosti pojedinačnih jezika uticajima engleskog jezika prilikom stvaranja leksike u ovoj oblasti. Analiza je izvršena na korpusu koji čine nazivi dvadeset tri uređaja, pretežno novijeg porekla, i to zbog toga što je upravo pojavom novijih uređaja koji nose izvorno engleske nazive došlo do naglog prodora engleskih leksema iz ove oblasti u ostale jezike. Bitno je napomenuti da za ovaj rad nije relevantno da li je neki od ovih jezika izvornu englesku leksemu pozajmio iz nekog drugog jezika (npr. španski iz francuskog), već se postojeći nazivi posmatraju isključivo u odnosu prema engleskom jeziku kao referentnom.

2. UOČENI POSTUPCI ADAPTACIJE

Radi jednostavnijeg opisa i sistematičnijeg tabelarnog i brojčanog predstavljanja rezultata analize, uočeni postupci adaptacije svedeni su na tri osnovna tipa: preoblikovanje, kalkiranje i prevodenje, u okviru kojih su uočeni različiti podtipovi.

Svi engleski uzori, tj. lekseme iz engleskog jezika čija je adaptacija u ostalim jezicima predmet analize, kao i ekvivalenti u ostalim jezicima, dobijeni raznim postupcima adaptacije, dati su u prilogu, u Tabeli 1 (ona je iz tehničkih razloga podeljena na dva dela – 1a i 1b, koje treba pratiti kao jedinstvenu celinu). Početni stubac u Tabeli 1 sadrži generičke nazive uređaja na engleskom jeziku, štampane polucrnim slovima, dok su u prvom redu navedeni uključeni jezici. U ćelijama, koje predstavljaju ukrštanje redova i stubaca dati su nazivi pojedinačnih uređaja na svakom od jezika, odnosno lekseme nastale adaptacijom engleskih uzora navedenih u prvom stupcu. Ukoliko u jednoj ćeliji postoje dva ili više naziva, to znači da dati jezik koristi dve ili više sinonimnih leksema kojima imenuje jedan isti uređaj. U tom slučaju, prvo je navedena leksema nastala preoblikovanjem (ako je ima), a zatim one nastale kalkiranjem i/ili prevodenjem. Brojke u donjem desnom uglu svake ćelije odnose se na primenjeni postupak adaptacije, pri čemu '1' označava preoblikovanje, '2' kalkiranje, a '3' prevodenje. Rezultati analize sažeti su u Tabeli 2, koja proističe iz Tabele 1: ona sadrži broj preoblikovanih, kalkiranih i prevedenih naziva u svakom pojedinačnom jeziku, procentualni odnos broja preoblikovanih leksema, s jedne strane, te kalkiranih i prevedenih, s druge, kao i indeks receptivnosti pojedinačnih jezika, izveden na osnovu tog odnosa.

Pod **preoblikovanjem** (u Tabeli 1 označeno je brojem 1) podrazumevamo preuzimanje naziva iz engleskog jezika u izvornom obliku – bez grafoloških promena, kao i preuzimanje uz grafološko prilagodavanje sistemu jezika primaoca. Preoblikovanje bez grafoloških promena uočeno je, između ostalog, kod sledećih leksema: *monitor* (u većini jezika), *scanner* (u nemačkom, holandskom, francuskom), *subwoofer* (u svim jezicima osim ruskog i srpskog). Primeri preoblikovanja sa grafološkim promenama jesu: *moniteur* (u francuskom), *CD-чейнджер* (u ruskom), *skaner* (u poljskom), *szkanner / szkener*

(u mađarskom). U nekim slučajevima dolazi do elipse zadnjeg ili prednjeg dela naziva – na primer, *plasma* (u španskom), *videó* (u mađarskom), *video* (u srpskom), a u nekim do inverzije izvornih elemenata: *combi DVD/VHS* (u francuskom), *TV widescreen* (u italijanskom).

Postupak **kalkiranja**, odnosno strukturnog prevodenja, primenjuje se isključivo prilikom adaptacije polimorfemskih reči, i to doslovnim prevodenjem elemenata reči iz engleskog jezika odgovarajućim elementima iz jezika primaoca, uz eventualna strukturna podešavanja sistema jezika primaoca (up. Prčić 2002: 98-99; kalkiranje detaljnije razmatra Vidačić 2000). Prototipski primeri kalkiranja (u Tabeli 1 predstavljeni su brojem 2) u analiziranom korpusu jesu: nemački *Festplatte* i *Heimkino*, holandski *luidspreker*, francuski *amplificateur*, italijanski *stampante*, ruski *DVD-проигрыватель*, poljski *twardy dysk*, mađarski *hordozható DVD lejátszó*, srpski *štampač* i *radio-sat*. Kalkiranje sa strukturnim podešavanjima sistema jezika primaoca primenjeno je u leksemama kao što su: *kino domowe* (u poljskom), *reproductor de CD* (u španskom) i *televizor sa širokim ekranom* (u srpskom), dok je kalkiranje sa elipsom uočeno kod leksema *DVD portátil* (u španskom) i *DVD přenosné* (u češkom).

Pod **prevodenjem**, trećim analiziranim postupkom u ovom radu (u Tabeli 1 označeno je brojem 3), objedinjena su dva postupka: direktno prevodenje i funkcijska aproksimacija. **Direktnim prevodenjem**, koje podrazumeva neposredno prevodenje doslovnog ili prenesenog značenja, uz preuzimanje eventualnih dodatnih semantičkih obeležja, dobijaju se formalni korespondenti (up. Prčić 2002: 98), kao, na primer, u leksemama *Rückprojektionsfernseher* (u nemačkom), *digitale fotocamera* (u holandskom) i *digitalni fotoaparát* (u srpskom). S druge strane, znatno češćim postupkom **funkcijske aproksimacije** „menja se izvorna perspektiva ili konceptualizacija, tako što se denotat osvetljava iz drugog ugla” (Prčić 2002: 99), da bi se što vernije odrazila njegova funkcija. Kao što se i očekivalo, lekseme nastale postupkom funkcijske aproksimacije brojnije su u analiziranom korpusu od onih kod kojih je primenjen postupak direktnog prevodenja: *téléviseur panoramique* (u francuskom), *Plasma Bildschirm* (u nemačkom), *радио-будильник* (u ruskom), *hangszóró* i *rádióébresztő* (u mađarskom), te *radio-budilnik* (u srpskom).

3. REZULTATI ANALIZE

Tokom analize korpusa naziva elektronskih uređaja uočene su izvesne opšte tendencije. Naime, neki nazivi skoro su u svim jezicima prevedeni (npr. *slušalice*), neki su u najvećem broju slučajeva kalkirani (npr. *pojačalo* i *štampač*), dok su neki preoblikovani, tj. preuzeti u izvornom ili prilagođenom grafološkom obliku (npr. *monitor*, *sabvufer* i *skener*).

Nadalje, dobijeni su zanimljivi rezultati u pogledu otvorenosti jezika prema preuzimanju engleskih uzora. Poređenjem broja preoblikovanih leksema (nastalih, dakle, od stranih leksičkih sredstava), s jedne strane – a s druge, kalkiranih i prevedenih leksema (nastalih od domaćih leksičko-

-gramatičkih sredstava), dobijen je procentualni odnos koji je, radi veće preglednosti i lakše uporedne analize, izražen kao **indeks receptivnosti** pojedinačnih jezika, čija se vrednost kreće od minimalne 0 (nula) do maksimalne 10 (deset). Poređenjem ovih indeksa u svih deset jezika dobijena je skala receptivnosti, tj. otvorenosti jezika prema preuzimanju stranog uzora. Skala receptivnosti data je ispod Tabele 2, u prilogu. Levi deo skale predstavlja jezike sa manjim indeksom receptivnosti, tj. jezike koji su najmanje otvoreni prema preuzimanju engleskog materijala. Tako se može videti da najnižu receptivnost ispoljava francuski jezik, koga neposredno sledi poljski. Sredinu skale, od niže ka višoj receptivnosti, zauzimaju: španski, mađarski, ruski, češki i italijanski. Na desnom delu skale, iza nemačkog i holandskog, najreceptivniji jezik jeste srpski – jedino je kod njega zabeležen veći broj preoblikovanih leksema od zbira broja kalkiranih i prevedenih naziva; zbog toga je jedino u srpskom jeziku indeks receptivnosti dostigao vrednost veću od 5 (pet).

Sa stanovišta istraživanja englesko-srpskih jezičkih kontakata, te jezičkog planiranja i nastave stranog i maternjeg jezika, ovi rezultati jedan su u nizu pokazatelja da srpski jezik, u poslednje vreme, u odnosu na druge jezike na evropskom jezičkom prostoru prožetom žestokim uticajima engleskog jezika, u najmanjoj meri koristi sopstveni jezički potencijal pri adaptiranju engleskih reči. Mora se, međutim, naglasiti i to da je leksičko pozajmljivanje u svakom jeziku neminovno i da, samo po sebi, nipošto ne bi smelo da nosi obeležje nečeg nepoželjnog, pod uslovom da se ono odvija na osmišljen i sistematizovan način. A na pitanje zašto srpski jezik nedovoljno koristi sopstvena leksička i gramatička sredstva u postupcima imenovanja novih proizvoda (ali nikako ne samo njih) – valjan i uverljiv odgovor tek treba da se ponudi.

---

1 Kraća verzija ovog rada saopštena je na *Kongresu primenjenih lingvisti Srbije i Crne Gore*, u Herceg Novom, septembra 2003. godine.

LITERATURA

- Prčić, T. 2002. Adaptacija novih reči iz engleskog jezika prevodenjem. *Primenjena lingvistika* 3, 95-101.
- Vidačić, A. 2000. Proces kalkiranja iz engleskog jezika u srpskom. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 28, 129-141.

ENGLJSKI	NEMČKI	HOLANJSKI	FRANČISKI	ŠPANSKI	ITALIJANSKI	RUSKI	POLJSKI	ČEŠKI	MĐARSKI	SRPSKI	UKRNO
amplifier	Verstärker	versterker	amplificateur	amplificador	amplificatore	усилитель	amplifier	zeslovač	erősítő	pojačalo; pojačivač	1-11
camcorder; video camera	Camcorder	videocamera	caméscope	video cámara	video camera	видеокамера	videokamera	videokamera	kamkorder; videokamera	kamkorder	2; 2; 3; 2; 10
CD changer	CD-Wechsler	CD-wisselaar	changeur CD	(sistema de) CD multiple para n discos	CD changer	CD-чейнджер	zmiensiacz płyt CD	CD měnič	CD váltó	CD-bejndžer	2; 1; 3; -
CD player	CD-Player; CD-Spieler	CD-speler	lecteur CD	reproductor de CD	lecteur CD	CD-плеер; CD-проигрыватель	odtwarzacz CD	CD přehrávač	CD lejtszó	CD-plejer	1; 3; 2; 5
clock radio	Uhrenradio	kiokradio	radioreveil	radio despertador	radiosveglia	радиобудильник	radiobudzik	radiobudlik	rádio ébresztő	radio-sat; radio sa satom; radio-budlnik	1; -; 2; 3; 3
dictation machine; dictaphone; notetaker	Diktiergerät	diteerapparaat	enregistreur	grabadora	registratore	диктофон	dyktafon	diktafon	diktafon	diktafon	1; 5; 2; 2; 3; 3
voice recorder	Digitalkamera	digitale fotocamera	appareil photo numérique	cámara digital	macchina fotografica digitale	цифровая фотокамера	цифровы; аппараты; фотоаппараты	digitální fotoaparát	digitális fényképezőgép	digitalna kamera; digitalni fotoaparati	1; 2; 2; 1; 3; 3; 9
DVD player	DVD-Player; DVD-Spieler	DVD-speler	lecteur DVD	reproductor DVD; reproductor de DVD	lecteur DVD	DVD плеер; DVD-проигрыватель	odtwarzacz DVD	DVD přehrávač	DVD lejtszó	DVD-plejer	1; 3; 2; 8
DVD/VCR combi; DVD/VCR combi; DVD/VHS combi	DVD-VideoRecorder; DVD-Video/VHS Kombination	DVD/VCR combi	combi DVD/VHS; magnétoscope DVD/VHS	DVD combo	combi VHS + DVD	DVD-плеер с видеоманипулятором; видеоманипулятор с DVD-плеером	odtwarzacz i DVD magnetowidu	VHS + DVD; DVD+VHS	DVD combo	DVD/VCR kombi	1; 7; 2; 2; 3; 4
hard disc	Festplatte	harddisc	disque dur	disco duro	hard disc	жесткий диск	twardy dysk	hardisk	merelemesz	hard disk; bási disk; tvrdi disk	1; 4; 2; 8; 3; -
headphones	Kopfhörer	hoofdteléfono	casques	auriculares	cuffia	наушники	sluchawki	sluchatka	fejhallgatók	slušalice	1; -; 2; -; 3; 10
home cinema; home theater	Home Theater; Heimkino	home cinema; home theater	home cinéma	home cinema	home cinema; home theater	домашний кинотеатр	kinó domowe	domáci kino	házművi	kućni bioskop	1; 7; 2; 6
loudspeaker	Lautsprecher	luidspreker	haut-parleur	altavoz	altoparlante	громкоговоритель	głośnik	reproduktor	hangszóró; hangszóró	zvčnik	1; -; 2; 5
monitor	Monitor	monitor	moniteur	monitor	monitor	монитор	monitor	monitor	monitor	monitor	1; 10; 2; -; 3; -

Tabela 1 a

1: preoblikovanje

2: kalkiranje

3: prevodenje

ENGLJSKI	NEMAČKI	HOLANDSKI	FRANCUSKI	ŠPANSKI	ITALIJANSKI	RUSKI	POLJSKI	ČEŠKI	MADARSKI	SRPSKI	UKRNO
personal CD player; portable CD player	tragbarer CD-Player	portable CD-speler; draagbare CD-speler	CD portable; baladeur CD	CD portátil; reproductor portátil de CD	lettore CD portatile	портативный CD-проигрыватель	prenosny odwarzacz CD	prenosny CD prihraivatc diskmeni;	discman; CD-walkman; horozoznato CD lejatsz	portabi CD-plejer	1-4 2-10 3-2
plasma TV	Plasma-TV; Plasma Bildschirm	plasma televizijs draagbare	téléviseur à plasma; écran plasma	plasma	TV al plasma; monitor al plasma	плазменный телевизор	ekran plazmowy	plasma TV; televizor s plazmovym monitorem	plasma kijelzö; plasma kijelzös TV	plasma televizor	1-1 1-5 2-3 3-7
portable DVD player	portable DVD speler	portable DVD speler	DVD video portable	DVD portátil	lettore DVD video compato	портативный DVD-проигрыватель	prenosny odwarzacz DVD	DVD prenosné	horozoznato DVD lejatsz	portabi DVD-plejer	1-2 2-6 3-2
printer	Drucker	printer	imprimante	impresora	stampante	принтер	drukarka	tiskama	nyomtató	printer; stampac	1-3 2-8 3-6
rear projection TV	Rückprojektion; Rückprojektionsteher	projectie televisie	retroprojecteur	retroproyector	TV a tetropiezione	проеционный телевизор с обратной проекцией	televizor projekciju	projekcni televizor	projektoros televizio	projekcionni televizor	1-2 3-6
scanner	Scanner	scanner	scanner	escáner	scanner	сканер	skaner	skener	3	skener	1-11 2-2 3-1
subwoofer	Subwoofer	subwoofer	subwoofer	subwoofer	subwoofer	сабвуфер	subwoofer; glosnik basowy	subwoofer	mélysugató	subufer; subufer	1-10 2-2 3-2
video recorder	Videorecorder	videorecorder	magnétoscope	video	videoregistratore	видеомагнитофон	magnetowid	videorekorder	video; videomagnó	video-rekorder; video	1-1 2-1 3-4
widescreen TV	Breitbild-TV	breedbeeld televisie	téléviseur panoramique	televisor panorámico	TV widescreen	широкоэкранный телевизор	televizor panoramizny širokohlé televizor; televizor sa širokouhou obrazovkou	wide kszulék	televizor široki ekran; televizor sa širokim ekranom	televizor široki ekran; televizor sa širokim ekranom	1-1 2-6 3-6

Tabela 1 b

1:12	1:11	1:5	1:8	1:8	1:10	1:9	1:5	1:9	1:10	1:19
2:14	2:12	2:10	2:10	2:5	2:11	2:11	2:9	2:10	2:9	2:11
3:3	3:2	3:13	3:7	3:10	3:7	3:7	3:11	3:6	3:11	3:4
41:59 %	44:56 %	19:81 %	32:68 %	40:60 %	33:67 %	33:67 %	20:80 %	36:64 %	33:67 %	56:44 %
4:1	4:4	1:9	3:2	3:2	3:3	3:3	2:0	3:6	3:3	5:6

Tabela 2

Skala receptivnosti jezika:

-	francuski	poljski	španski	mađarski	ruski	češki	italijanski	nemački	holandski	spski	+
	1,9	2,0	3,2	3,3	3,3	3,6	4,0	4,1	4,4	5,6	

1: preoblikovanje

2: kalkiranje

3: prevodjenje

SUMMARY

GENERIC NAMES OF ELECTRONIC DEVICES IN SOME EUROPEAN LANGUAGES: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE ADAPTATION OF ENGLISH MODELS

The paper deals with an analysis of adaptation methods of generic names of electronic devices from English in the following ten languages: German, Dutch, French, Spanish, Italian, Russian, Polish, Czech, Hungarian and Serbian. The corpus consists of names of twenty-three home entertainment devices, collected from the local websites of several leading world manufacturers. The aim of the comparative analysis has been to establish the following: (1) a typology of methods used in the above languages when adapting English models, and (2) the degree of receptivity of each of these languages to the influences of English when forming their own vocabulary in this field.